

DE LAATSTE JAREN DER ABDIJ VAN FLOREFFE ¹⁾

Bijna 7 lange eeuwen (1121-1797) groeide en bloeide de Praemonstratenzer abdij van Floreffe.

Toen kwamen de droevige jaren der fransche omwenteling. Ook de eenenzestig kloosterlingen van Floreffe werden uiteengejaagd en verdreven. Doch wanneer de Norbertijnen der andere abdijen én gebouwen én goederen in vreemde handen zagen vallen, die van Floreffe bleven de hunne behouden, tenminste konden ze zelf terugkoopen. En bestond er dan wel geen kloosterleven meer, noch daar noch elders, Floreffe bleef toch steeds door eigen zonen bewoond, ja, zelfs prelaat de Fromantau kwam zoo haast mogelijk weer de abdij betrekken.

Wanneer dan een tijd na die woelige dagen van afschaffing en uitdrijving alles uiterlijk weer kalm scheen, toen sloegen alle confraters aanstonds de hand aan het werk om hunne abdij weer in te richten lijk vroeger, want allen wilden 't kloosterleven hervatten.

Reeds in 1805 stuurde de Fromantau eene suppliek naar Napoleon. Doch men kwam tot geene oplossing. Wanneer enkele jaren later, in 1814, Napoleon's keizerrijk viel, herleefde de hoop bij de Fromantau. Doch weer bleven alle aangewende pogingen zonder uitslag, en de oude abt, op zijn sterfbed, had nog niets bekomen. 't Was toen, op Allerheiligendag 1818, dat hij aan zijne overblijvende confraters zegde : « Gij zult geen weezen zijn, want Diegene hierboven die zelfs kinderen van Abraham uit steenen kon opwekken, zal zeker ook zonen van S. Norbertus verwekken ». Voor Floreffe is dit echter nooit in vervulling gegaan, maar voor vele der kloosterlingen dier abdij is dit woord de groote oorzaak geweest van hunne groote gehechtheid aan de Orde.

1) Ik heb gedacht dat het onnoodig zijn zou overal de bronnen van deze studie aan te duiden. Buiten enkele inleidingsgedachten en een paar korte nota's uit het werk van Barbier, *Histoire de l'Abbaye de Floreffe*, komt alles rechtstreeks uit het Archief van Averbode, Sectie I, Bundels 27-28, 29-30.

Eén vooral is er aan wien God het geluk van leven geschonken heeft, één die tusschen al de andere zeker uitschittert : de eenvoudige confrater FRANCISCUS STEVENS.

Leven en karakter.

Frater Franciscus Stevens werd geboren te Thienen op 25 Maart 1763. Hij was de oudste van veertien kinderen. Bij het voleinden zijner hunmaniteiten bij de Augustijnen zijner geboortestad, ging hij naar Leuven de lessen volgen van Wijsbegeerte en Godgeleerdheid. Hij bleef aan de Universiteit tot in 1785, wanneer Keizer Jozef II daar het Algemeen Seminarie oprichtte. Aanstonds, bij de eerste berichten daar van, verliet Stevens Leuven, en ging zich aanbieden bij de Witheeren te Floreffe.

Daar ontving hij na eenige dagen, op 5 Mei 1785, het wit habijt, samen met nog een ander postulant Neute, die later met Stevens zou medewerken. Twee jaren nadien, op 26 Maart 1787, hij was juist 24 jaar, sprak Stevens zijne kloostergeloften uit ; en weer na twee jaar op S. Norbertusdag, 6 Juni 1789, werd hij priester gewijd.

Reeds kort nadien werd hij onderpastoor benoemd te Houthaelen, in de Kempen. Wanneer na enkele jaren onder het Fransche Schrikbewind, de wet uitgevaardigd werd van 19 Fructidor Jaar V (5 September 1797) die den eed van haat aan 't koninkdom en trouw aan de Republiek eischte, toen was de jonge kapelaan van Houthaelen een der eersten om dien zonder vrees te weigeren en om zijne confraters te overtuigen te handelen volgens hun geweten.

Ook werd Stevens daarom, lijk zooveel andere priesters, gedurig achtervolgd en opgezocht. Maar steeds bleef hij met dagelijksch levensgevaar zijn heilig ambt waarnemen.

In 1803 werd Stevens pastoor op 't zelfde dorp Houthaelen. Nog herhaalde keeren werd zijn moed op de proef gesteld. Wanneer Napoleon die fameuze « articles organiques » aan het Concordaat voegde, weigerde Stevens weer die te erkennen. En nooit heeft hij het voorgeschreven Te Deum met het *Domine, salvum fac Imperatorem*, willen zingen voor den zegepralenden keizer die den Paus gevangen hield.

In 1811 werd hij zelf terug naar Namen gestuurd onder bijzondere bewaking van den prefekt. Doch aanstonds na den slag van Waterloo ging hij terug naar Houthaelen, waar hij nog verbleef tot in 1822. Toen gaf hij zijn ontslag en werd aalmoezenier te Namen. Dit ambt

bleef hij waarnemen tot in 1836 ¹⁾. 't Is dan dat hij naar de abdij van Floreffe terugging als voorbeeld voor zijne andere confraters.

« De abdij van Floreffe herstichten » dat was zijn programma !

Het Klein-Seminarie.

Na den dood van de Fromantau in 1818 was het beheer der abdijgoederen overgegaan in de handen van een der confraters Ferdinand Legrain, daartoe door de anderen aangeduid. Steeds kleiner werd het getal der overblijvende Floreffianses, maar ook belastingen en processen deden het groot getal abdijgoederen snel verminderen.

In 1819 begon daarom de toenmalige bisschop van Namen, Mgr. Pisani de la Gaude, met Legrain en de andere confraters te onderhandelen om het Klein Seminarie van 't bisdom in de leegstaande abdij van Floreffe te mogen vestigen. Bijna allen waren tevreden omdat hun huis nu tenminste eenig goed zou doen. Aanstonds dan ook droeg de bisschop aan Kanunnik Bellefroy, bestuurder van 't Klein Seminarie, de taak op die verplaatsing van Namen naar Floreffe op zich te nemen. Bij het herbeginnen der klassen in September was Floreffe opnieuw bewoond. Dit bleef zoo duren tot in '25 wanneer bij Koninklijk besluit van Willem I der Nederlanden alle onderwijsgestichten werden afgeschaft. Doch reeds in 1829 gaf dezelfde Willem I de toelating om opnieuw te beginnen. 't Jaar daarop dan ook werden de klassen te Floreffe heropend.

De abdij behoorde wel aan de Witheeren maar werd door anderen bewoond. Al de confraters van Floreffe waren verspreid en bedienden de eene of de andere parochie. Alleen de oude prior Josephus Ludovicus Serwier was in 1823 naar de abdij teruggekeerd om er zijn laatste levensdagen door te brengen. 't Is dan ook in hem dat Stevens, in het begin ten minste, een wijzen raadgever en een trouwen steun zou vinden.

Doch het eene jaar volgde op het andere, vele der overgeblevene abdijheeren stierven, en niets kwam er van hun wenschen en werken.

Eindelijk ja, zoo dacht men het ten minste, was het uur geslagen om de abdij, om de Orde te zien verrijzen. In de maand Juni 1834 benoemde de H. Stoel den toenmaligen Vicaris-Generaal van Brugge, Thomas Franciscus CORSELIS tot algemeen Visitator der kloosterorden. Deze had tevens de taak de Orden of Congregatie's die

1) *Journal Histor. et Littér.*, XI, bl. 524-525.

wilden herbeginnen, herinterichten. Korts na zijne benoeming reeds, op 26 Augustus, belegde Corselis een Algemeene Vergadering te Mechelen van alle Orden van 't land. Ook van elke vroegere Praemonstratenzer abdij was een afgevaardigde daar tegenwoordig. Allen waren het spoedig eens met Corselis om de Orde te doen heropleven en de abdijen te herstichten. Een maand ongeveer na die gewichtige vergadering waar men het 'ten minste in principie eens was, kwamen de Norbertijnen een andere maal bijeen met Corselis, en ditmaal te Park. Men zou beginnen met een noviciaat op te richten te Park. Maar omdat de abdij van Averbode beter gereed was om te herbeginnen, zou er eveneens een noviciaat zijn te Averbode, waar de andere abdijen hunne novicen moesten naar toe zenden.

Nog geen week later werd tot eerste superior van de abdij van Averbode verkozen : Norbertus Dierckx, pastoor te Rotselaer ¹⁾.

Dit herstel van Averbode vooral was een nieuwe spoorslag voor de toenmalige kloosterlingen van Floreffe. Nog hetzelfde jaar, 12 December 1834, stuurde de prior Serwier daarom, in naam zijner onderdanen, en heel waarschijnlijk op 't aandringen van Stevens, een brief naar Mgr. Corselis, waarin hij den wensch uitdrukte om evenals Averbode ook zijne abdij van Floreffe te mogen herstichten.

Maar het herstel van Floreffe zou tevens de afschaffing van 't Klein Seminarie zijn. Dit was nu juist de wensch niet van den bisschop van Namen en evenmin van Mgr. Corselis. Deze stuurde dan ook dadelijk een antwoord terug, bij wiens lezing men al aanstonds allen moed zou willen opgeven . . . « Je suis persuadé que l'exécution de votre désir est moralement et physiquement impossible » ²⁾. Dit stond voorop. Dan maar redenen uitgedacht... redenen die ook en zelfs veel meer konden gelden voor andere abdijen, zelfs voor Averbode en Grimbergen die toen in December al hersticht waren : 't Is al zoo lang geleden dat er nog kloosterleven geweest is te Floreffe ; de overblijvende heeren zijn te zwak en te oud ; de goederen bezitten zij ex voto paupertatis niet in eigendom ; zij beschikken enkel over het vruchtgebruik ; en meer dergelijke dingen. — « Je suis intimément persuadé que le Seigneur daignera accepter l'offran-

1) *Dierckx* : te Gierle gedoopt, 23 Dec. 1764 ; vestitus 6 Nov. 1786 ; priester 19 Maart 1791 ; vicarius te Veerle 13 Juni 1800 ; pastoor Rotselaer 14 Dec. 1816 ; Superior 8 Oct. 1834 ; obiit 9 Mei 1843. In ambitu Conventus sepultus. (Gremium Averb. AA, sectie I, rej. 105, f. 289 r°.).

2) Corselis aan Serwier, 16 Dec. 1834 (AA, I, l. 29-30, A. 1.

de de votre bonne volonté » ³⁾. En daarom, zoo ging Corselis in den zelfden brief verder, « rien de si juste, de si équitable que de transmettre les dits biens . . . par act entre vifs et sans délai à Monseigneur l'évêque de Namur, pour en employer les revenus aux besoins, qui sont si grands et si urgents pour perpétuer le saint ministère, de son grand et petit Séminaire ». Dit was het tweede punt dat voorop stond. Want, zoo tracht hij te bewijzen, die goederen zijn aan de Orde van Sint Norbertus gegeven om goed te doen ; dit is nu onmogelijk geworden voor die Orde zelf, dus moet men ze besteden *ad pias causas*, en dit is hier noodzakelijk het Seminarie. Daarbij moest de prior, zoo noodigde Corselis hem op 't einde uit, dit alles aan de andere confraters mededeelen, en hen er toe aanzetten dit zoo spoedig mogelijk te doen : « sans délai et sans tergiversation, quand même malheureusement il y eut quelque dissident parmi votre communauté ⁴⁾. En hier gaf Corselis nog het voorbeeld te aanhooren van een kloosterling der abdij Ter Duinen, die ook al de goederen der vorige abdij aan 't bisdom geschonken had, en die nu daarom geniet « de la paix et tranquillité d'âme la plus douce ». De prior moet dus dit ook doen en dan kan hij gerust sterven.

Dit antwoord op een suppliek om herstichting was niet fel aangenaam aan den ouden prior, lijk men wel kan veronderstellen. Het herstel van Floreffe was wel moeilijk, doch daarom toch niet onmogelijk, zoo dacht deze. Maar nochtans indien deze ware kloosterling de gehechtheid aan Orde en abdij bezat, hij had toch ook eveneens den geest van onderwerping. Het was de paus zelf immers die Corselis aangesteld had als algemeen Visitator der kloosterorden. Daarom begon Serwier dan ook dadelijk met ten minste het inzicht van Corselis aan zijne confraters mede te deelen. Lijk het te verwachten was, vooral in 't begin, men was in 't geheel niet eens. Eenige maanden daarna, op 16 Mei 1835, schreef Serwier dan ook terug aan den Groot-Vicar van Brugge : « n'ayant pas été tous unanimes, nous sommes restés jusqu'ici sans rien entreprendre ni décider en commun » ⁵⁾. Men kan licht begrijpen dat confrater Franciscus Stevens geen felle voorstander was om zoo maar den raad van Corselis te volgen. Doch werkte Stevens nu nog in stilte, binnen enkele maanden reeds zou hij van voor in de eerste rangen

3) *Ibid.*

4) *Ibid.*

5) Serwier aan Corselis, AA, I, 1. 29-30, A, 4.

staan. Intusschen nochtans bleef die onzekere toestand duren. Waren misschien reeds eenige confraters het eens dat de abdij herstichten voor 't oogenblik ten minste heel moeilijk, ja onmogelijk scheen, voor het afstaan der goederen waren er bitter weinig te vinden; het gunstige oogenblik kon nog altijd later komen.

Nog eenmaal wilde de prior zijn confraters hooren. Hij deed daarom allen samenkomen op het feest van Sint Augustinus 1836. Weer eens zette hij de opvatting van Corselis uiteen. Maar toen dacht Stevens het oogenblik gekomen om ook van zijn kant Floreffe's herstel te bepleiten. Met gloed en vol overtuiging begon hij zijne confraters het voorbeeld uiteen te zetten vooral van Averbode en Park. Hij maakte hen bekend met het groote nieuws dat hij uit Averbode vernomen had: de plechtige approbatie van Rome met tevens de teruggave der vroegere voorrechten, alleen het benoemen van pastoors uitgenomen. En om allen beter te overtuigen las Stevens deze akte plechtig voor. Maar ongelukkiglijk, spijs al die schoone woorden en doorslaande redenen, begon men al meer en meer naar den prior of liever naar Corselis te luisteren, alhoewel men nog in 't geheel geen overeenkomst sluiten kon, bizonder voor wat de goederen betrof. Lijk men best begrijpen kan, én Stevens door zijn openlijk optreden, én de prior Serwier door zijn zwijgend toegeven wakkerden steeds die onbeslistheid hunner confraters aan. Beiden immers zagen goed in dat niet de overeenkomst om de abdij te herstichten, maar wel de overeenkomst om de goederen af te staan te verwachten was.

Dezen uitslag meldde de prior daarom ook enkele dagen na de vergadering, op 4 September 1836, aan Monseigneur Corselis. Doch deze wilde volstrekt zijn plan doorvoeren, en uit zijn brieven kan men gemakkelijk opmaken dat niemand of niets hem daarvan zou kunnen afbrengen. 't Is heelemaal onmogelijk, zoo schreef hij aan Serwier terug, om te Floreffe novicen aan te nemen en op te leiden, want: « toutes les institutions humaines, sans en excepter celles qui ont rapport à la religion, étant sujettes au relâchement et à la décadence dans l'avenir, que deviendront celles, qui dès le commencement manqueroient de régularité et de ferveur » ⁶⁾ ? Maar het antwoord was klaar, waarom bestond dan het algemeen noviciaat te Averbode ? Ook bestaat er geen enkele gegronde reden die het gedacht der Floreffienses van het heroprichten der abdij zou kunnen

6) Corselis aan Serwier, 17 Oct. 1836, AA, I, l. 29-30, A, 4.
Anal. Praem.

steunen, beweerde Corselis, te meer « que les bâtimens sont maintenant occupés par le petit Séminaire, du pauvre Evêché de Namur, destination analogue à votre première institution lorsqu'elle sera complétée par le transfer des autres biens restants, entre les mains de Mgr., au profit de son grand et petit Séminaire » ⁷⁾).

Wanneer deze brief toekwam, en bizonder omdat hij klaar aantoonde dat Corselis niet toegeven zou, begonnen dan ook vele confraters samen met den ouden prior achteruit te wijken.

Toen dit aan de ooren kwam van Stevens, alsdan nog aalmoezenier te Namen, begreep hij dat, wilde hij slagen, hij de uiterste pogingen moest aanwenden.

In de maand Maart reeds had hij uit Averbode een brief ontvangen van zijn vriend frater Ignatius Carleer ⁸⁾, provisor in de abdij, waarin deze hem de ontvangst had laten weten van de instauratiebulle in plenissima forma van de abdij van Averbode, en dat, in naam van Zijne Heiligheid, onderteevend en begunstigd door den aartsbisschop, ja zelfs door Corselis. Dit was natuurlijk olie op het vuur, en wij weten reeds hoe hij er zijne confraters meê had willen overtuigen.

Maar nu bedacht Stevens een ander middel. Hij begon aanstonds diezelfde bulle aan zijne confraters persoonlijk rond te sturen. Wanneer zij zoo iets persoonlijk lezen en hooren, zou hij hen beter winnen dan in een vergadering, waarin men elkander meesleept, dacht Stevens! Maar spoedig moest hij ondervinden hoe de gedachte van Corselis reeds ingang had gevonden. Als antwoord kreeg hij die woorden ten aanhoore: « de heeren van Averboden schijnen op den savel en niet op eene steenrots gebouwd te hebben, die door den minsten wind sullen omvervliegen » ⁹⁾! Die gemoedstoestand zijner eigene confraters deed Stevens hartpijn aan. En 't is dan ook vol droefheid dat hij toen uitriep: « Spiritus ubi vult, spirat, maer tot nu toe in Brabant en Vlaenderen alleen ». — De Walen willen niet mee, schreef hij, hij alleen nog neemt het herstel ter harte, want zelfs de prior, die meer dan 80 jaar oud is, verliest stilaan

7) *Ibid.*

8) *Carleer*: te Leuven in S. Pieters gedoopt, 5 Nov. 1765; vestitus 17 Nov. 1789; professus 27 Febr. 1791; sacrist. 23 Oct. 1793; vicarius Testelt 20 Mei 1802; 2 Juli 1833 kwam terug naar abdij. Provisor domus sinds 4 Oct. 1814, confirmatus a Super. Dierckx, 1 Mei 1839. Obiit 2 Mei 1845. In ambitu sepultus. (Gremium Averb. AA, sectie I, rej. 105, f. 289 v°).

9) Stevens aan Carleer, 20 April '36, AA, I, l. 29-30, A, 2.

alle aktiviteit en laat zich omklappen door de Oversten van het Seminarie ¹⁰⁾.

Wat benijdt hij Averbode dat de Orde zoo veel eer aan doet, wilde Floreffé toch ook maar mede doen ! Maar Floreffé ? Reeds hebben sommige confraters hun deel der abdijgoederen aan het Seminarie vermaakt . . . En de anderen, zullen die misschien dit voorbeeld ongelukkig genoeg niet volgen ? . . .

Te Floreffé.

Na die mislukte pogingen op de vergadering van einde Augustus, was Stevens jegens zijn confraters nogal ontstemd, maar daarom nog niet moedeloos. Ja, zelfs zijn voorstel om eene gezamenlijke reis naar Averbode te doen had men verworpen. — « Waelen syn Waelen, riep hij dan ook uit, et sequuntur, salvo meliori, non Angelum luminis, sed tenebrarum » ¹⁾ ! Hij was nu reeds drie jaren bezig met zijn plan en was nog geen stap verder gekomen, integendeel !

Eén straaltje hoop bleef hem nog over... drie van zijne confraters, die « wel soudén willen, maer !... » — Corselis immers zegt dat het onmogelijk is... — « Wat onmogelijk ?, antwoordde Stevens, ziet Averbode dan eens, en daar stonden ze er veel slechter voor dan wij hier in Floreffé er voor staan ». — En toen volgde weer de oude opwerping : « Ook Floreffé behoort reeds voor een deel ons niet meer toe, daarbij Averbode was niet bewoond door vreemden, maar hier . . . Men zal zich nooit goed kunnen verstaan ! Zwart en wit bijeen » ²⁾ !

Toen Stevens die opwerping te aanhooren kreeg, nam hij aanstonds het besluit daar een praktisch antwoord op te geven. Hij zou zelf naar Floreffé gaan wonen, om van daaruit als voorbeeld te dienen, « als eenen lokkenden vogel, of misschien ook als eene vox clamantis in deserto » ³⁾ ! Werd dit laatste bewaarheid, het zou hem pijnlijk zijn, maar blijven zou hij er, en werken niet minder. Trouw wilde hij zijn en blijven aan dit schoone woord, dat hij toen uitriep : « Clamo, clamavi et clamare non cessabo donec deficiam » ⁴⁾ !

In November 1836 ging Stevens terug naar Floreffé. Hij betrok

10) *Ibid.*

1) Stevens aan Carleer, 11 Oct. '36, AA, I, l. 29-30, A, 3.

2) *Ibid.*

3) *Ibid.*

4) *Ibid.*

daar een deel van het prelaatskwartier, het andere deel was sedert 1823 reeds bewoond door den prior Serwier.

Van daaruit zette Stevens zijne werking voor de herstelling der abdij onverpoosd verder. Steeds was hij in onderhandeling met de andere overblijvende confraters. Doch alles bleek nutteloos te zijn. Het aantal Floreffienses werd steeds kleiner. Sedert den dood van de Fromantau in 1818 waren er einde 1834 al een twintigtal overleden. Ter eere nochtans van deze moet gezegd worden, dat het meerendeel de goederen die op hunnen naam stonden, aan de overblijvenden overmaakten zoodat de goederen voor Orde en abdij bewaard bleven.

Het jaar na Stevens' intrek te Floreffe waren er weer twee confraters overleden : Petrus Florenville, kanunnik en aartsdiaken der kathedraal te Namen. Deze had, tegen de overeenkomst in, zijn deel der goederen aan het Seminarie achtergelaten. Een andere, Hubertus Serwier, broeder van den prior, had het Seminarie van Luik als algemeen erfgenaam aangeduid. Zoo verzwoond steeds meer en meer de hoop op herstel, want wilde men herbeginnen, dan moesten de goederen bewaard blijven. Bij elk bericht van een dusdanig testament was Stevens het hart in. Doch ook de tegenstand kwam van den kant der overblijvende abdijsheeren. Men zou niet mede doen, zegden zij aan Stevens, zoolang de abdijen en kloosters niet als corpora religiosa door de wet herkend worden, en zoolang men de goederen niet in communi mag bezitten ⁵⁾. Verder wierpen zij Stevens op, dat er onder de twaalf apostelen een Judas was, en dat er zoo ook een tusschen de confraters kan gevonden worden die tegen de andere zegt : « Hoc est meum, hoc est tuum », en met alles op den loop gaat of aan vreemden over geeft, onder volledige bescherming der wet. Zoolang die wetten niet veranderen, doet men niet mede. Daarbij, niet alleen de burgerlijke wet is een gevaar voor de kloosters. De Kerkelijke Overheid, de aartsbisshop van Mechelen alleen uitgezonderd, is openlijk tegen de kloostergemeenten. Zelfs novicen aannemen lijk men dat doet in andere abdijen is een heel gewaagd iets. Deze immers kunnen gemakkelijk na den dood der ouderen alles aanslagen en zoo de Heilige Kerk van hare goederen berooven ⁶⁾.

Zoo werd Stevens overstelpt door min of meer gegronde redenen

5) Stevens aan Carleer 15 Sept. 1837, AA, I, l. 29-30, A 5a.

6) *Ibid.*

of ook dikwijls door echte drogredenen, en altijd was het hem niet even gemakkelijk daar op te antwoorden. En wanneer men inzag dat Stevens toch voet bij stuk hield, toen beriep men zich op het hoogste gezag, men trok er besluiten van Rome tusschen. — «Waarom, zegde men aan Stevens, waarom als wij de verplichting hebben van te herbeginnen, staat de Paus het niet-heraannemen van den vorigen kloosterstaat toe, dat in dit geval toch tegen de geloften is : welke toelating de Paus zeker niet geven zou, vobral niet aan hen die hunne kloosters nog bezitten ⁷⁾ ?

Niettegenstaande al die opwerpingen had Stevens, rond de helft van 't jaar 1837, het zoo ver gebracht dat een zijner confraters zoo goed als overtuigd was. 't Was namelijk zijn conovice frater Ferdinandus Neute, pastoor te Thiméon en deken van 't kanton van Gosselies. Doch evenals Stevens was hij al 74 jaar oud. Altijd was Neute een voorbeeldig kloosterling geweest. Daarom ook bezat hij het volle vertrouwen zijner confraters, lijk blijkt uit het feit dat meest al de overledenen hun deel der abdijgoederen op zijnen naam gezet hadden. Neute werd dan ook door Mgr. Corselis als de eenigste Floreffiensis aanzien die nog het kloosterleven zou kunnen hernemen. «D'après les renseignements que j'ai pris concernant les religieux survivants de votre maison, schreef Corselis in October '34 aan den prior, je suis pleinement convaincu qu'il n'y a qu'un seul, qui seroit encore capable à reprendre la vie régulière et l'on doute s'il en a la volonté, c'est Mr. Neute, curé et doyen au diocèse de Tournai » ⁸⁾. Van Stevens sprak Corselis toen nog niet. Hij wist waarschijnlijk nog niet welk een hevig tegenstrever hij in hem zou ontmoeten.

Doch daar ook Stevens zijn confrater ten volle kende, had hij ook bizonder bij hem aangedrongen. Lang moest hij wachten, maar ook was het hem in 1837 een groote vreugde, wanneer hij zag dat Neute mee wilde. Ten minste zij waren beide overeengekomen om een bezoek te brengen aan Averbode om te zien hoe het daar zoo al ging.

Den twaalfden September dan vroeg Neute een vasten datum voor het bezoek aan Averbode. Hij wilde vooral inlichtingen inwinnen voor een mogelijk herstel : «c'est pour se procurer des renseignements que nous nous mettrons en route », schreef Neute aan Stevens ⁹⁾.

7) *Ibid.*

8) Corselis aan Serwier, 17 Oct. 1836, AA, I, l. 29-30, A 4.

9) Neute aan Stevens, 12 Sept. 1837, AA, I, l. 29-30, A 5b.

Stevens dan stuurde aanstonds een brief naar Averbode om te vragen wanneer het 't beste was om te komen. Men zou vooral de stukken van Rome onderzoeken ¹⁰⁾. Doch het voornaamste doel van Stevens was zeker zijn confrater voor Floreffé's herstel meer en meer te begeistere door 't zicht van een Praemonstratenzer abdij die reeds weer begon te bloeien.

Eenige weken na het opzenden van dien brief kwamen Stevens en Neute te Averbode aan. 't Was op 8 October 1837 ¹¹⁾. Op een echt broederlijke wijze werden ze daar ontvangen. Niet alleen op Stevens, maar ook op Neute maakte het conventsleven te Averbode een diepen indruk. Beiden nochtans vergaten het eigenlijke doel hunner komst niet. Gedurende twee volle dagen, van den achsten tot den elfden, doorwerkten en doorzochten ze alle mogelijke akten en stukken. Samen met de confraters van Averbode, inzonderlijk met den Superior Dierckx en met Carleer bespraken zij het geval van Floreffé. Het eindbesluit van die onderzoekingen en besprekingen is gemakkelijk te raden : Floreffé moest hersticht worden ! Men zou daarom een supplek gereed maken om het herstel van Floreffé te bekomen, en die naar Mgr. Corselis opzenden. Stevens natuurlijk zou die opstellen en door de anderen laten goedkeuren ¹²⁾.

Met nieuwen moed verlieten dan ook beiden, Stevens en Neute, de abdij van Averbode. Vastbesloten waren zij hunne abdij door St. Norbertus zelf gesticht niet te laten ondergaan.

Aanstonds na zijne terugkomst te Floreffé begon Stevens met het opstellen der supplek aan Corselis. Deze was spoedig gereed. Wanneer op 28 October Carleer uit Averbode naar Stevens nog eenige stukken opzond, voor wier onderzoek men geen tijd had gevonden te Averbode ¹³⁾, stuurde Stevens die stukken aanstonds verder naar Neute, samen met de supplek. Neute moest ze dan ondertekenen en dan ze aan den toenmaligen pastoor van Trazegnies, fr. Joannes Bernière, bezorgen die eveneens teekenen moest. Na de ondertekening door de drie, zou men ze dan aan Mgr. Corselis opsturen. Dit alles gebeurde in November 1837. Maar Neute gaf geen teken van leven meer, en liet van de supplek niets meer hooren ¹⁴⁾.

10) Stevens aan Carleer, 15 Sept. 1837 ; AA. I, l. 29-30, A 5a.

11) Diarium van Carleer II, 8 Oct. 1837, AA. I, l. 27-28.

12) Stevens aan Carleer, 4 Febr. 1838 ; AA. I, l. 29-30, A 6.

13) Diarium Carleer II, 28 Oct. 1837 ; AA. I, l. 27-28.

14) Stevens aan Carleer, 4 Febr. 1838 ; AA. I, l. 29-30, A 6.

Dood van den Prior. — De suppliek.

Twee maanden later, op 21 Januari 1838, overleed te Floreffle de oude prior Josephus Serwier, 83 jaar oud..

Langen tijd had deze gewerkt voor het herstel der abdij en vond Stevens in hem een trouwen medewerker. Alleen de laatste jaren had de oude man zich min of meer laten omklappen door Corselis en de Oversten van het Seminarie. Hij had dan ook én geld én goederen waarover hij beschikte aan 't Seminarie overgemaakt. Eenige dagen zelfs voor zijn afsterven gaf hij aan 't Seminarie nog een depositum van ongeveer negen duizend frank, er bijvoegende dat ieder der confraters even veel bezat. Zelfs zijn persoonlijk peculium stond hij af aan de heeren van Namen. Was dit afsterven en vooral die laatste wilsbeschikking van den prior . . . « non retento pro confratribus superviventibus usufructuum, et privant des moyens modiques qui nous sont nécessaires pour notre restauration » ¹⁾, was die wilsbeschikking een harde slag voor Stevens. Men kan licht begrijpen dat het Klein-Seminarie Serwier dankbaar was. Men liet dan ook op het kerkhof der parochie Floreffle een zerk op Serwier's graf plaatsen met de volgende woorden : « ...Bon religieux, prêtre vénérable, homme de retraite et de prière, il fut également l'ami des pauvres » ²⁾.

Na den dood van den prior bleven er nog vijf confraters over van de oude premonstratenzer abdij van Floreffle.

Maar laten wij terug komen naar Stevens.

Deze dan, lijk wij weten, kreeg geen antwoord van Neute. Dit bleef zoo duren tot den begravenisdag van den prior. Dien dag was natuurlijk ook Neute naar Floreffle overgekomen. Aanstonds wanneer Stevens zijn confrater te zien kreeg, vroeg hij hem uitleg over dit lange stilzwijgen. Daarop gaf Neute tot antwoord dat hij de gelegenheid nog niet gevonden had om naar Trazegnies te gaan. Daarbij de suppliek, lijk ze door Stevens was opgesteld, stond hem, vooral wat sommige punten betrof, niet aan. Hij zou ze wat veranderen. Wat Stevens daar op antwoorde is niet gekend, maar zeker is het dat hem die veranderingen niet bevielen, want reeds een paar weken later zond hij de suppliek, lijk hij zelf ze opgesteld had, naar Averbode om te vragen wat men er over dacht : « pour m'in-

1) Stevens aan Carleer, 4 Febr. 1838, AA. I, l. 29-30, A 6.

2) Barbier, *Histoire de l'abbaye de Floreffle*, I, p. 513.

struire de ce qui manque ou abonde dans le style ou la rédaction de la supplique » ³⁾.

Intusschen hield men elkaar regelmatig op de hoogte van den toestand der Orde in de Circarie. Zoo onder meer schreef Carleer einde Januari naar Neute om hem te melden dat alles te Averbode op wieltjes liep, maar dat de abdij van Park er weer slecht voor zat ter oorzaak van den Superior die door een beroerte getroffen was ⁴⁾.

Op 8 Februari kwam de suppliek te Averbode aan ⁵⁾. Daaruit kan men gemakkelijk opmaken welk toen de opvatting van Stevens was over Floreffes herstel. Konden zij zelf niet meer herbeginnen, er bestonden nog altijd andere middelen. Deze staan heel klaar uitgedrukt in dit citaat uit de suppliek : « ... Hinc nos Ordinis quidem Jubilarii et aetate resumendis *omnibus* observantiis regularibus incapaces, sed spe animati nos posse ad novitiatum quosdam admittere candidatos mittendos in Parchum vel Averbodium, ubi factentibus omnibus, viget disciplina et regula Sancti Augustini, quos candidati nostri ediscent et ad Floreffiam reduces nobis adunati veram fidelium religiosorum communitatem instituent ; et ulterius, Reverendissime Domine, quid prohibet quominus ut olim in nascente ordine fiebat, coloniam nobis mitterent Averbodienses vel Parchenses aut confratres aliarum domorum ejusdem Ordinis sibi adunirentur ? ... Si restaurationis favorem obtinere non valeamus : an justum non sit quae sunt Ordinis, reddenda Ordini jam renascenti ?... » ⁶⁾

Rond denzelfden tijd waren weer afgevaardigden van Namen naar Brugge gegaan, of ten minste had men naar daar geschreven, om Corselis te overtuigen dat hij in geen geval moest toestemmen in het herstel van Floreffes. Dit zou hij nimmer. Reeds vóór de suppliek gereed was, kreeg Stevens een brief van Corselis « où il donne peu d'espoir » ⁷⁾.

Deze brief had waarschijnlijk een grooten indruk op Neute, want aanstonds trok hij zich al meer en meer terug in zijn stilzwijgen. Stevens had dit spoedig opgemerkt, en « haec inter nos, schreef hij

3) Brief, 4 Febr. 1838 ; AA, I, l. 29-30, A 6.

4) Diarium Carleer II, 30 Januari, '38. AA, I, l. 27-28.

5) *Ibid.*, op 8 Februari.

6) Stevens aan Carleer, 4 Feb. 1838 ; AA, I, l. 29-30, A 6.

7) *Ibid.*

aan Carleer, labiis me honorat, cor ejus longe est a me! » ... « De internis non judico, sed in opere frigidus esse videtur » ⁸⁾.

Maar *hij* zal trouw blijven, ook moest hij altijd alleen staan. Dit belette nochtans niet dat hij door die houding zijner confraters heel droef gestemd was : « isolé de mes frères, je suis tout affecté de mélancolie » ⁹⁾.

Wanneer men nu te Averbode al die dingen vernam, en vooral toen men kennis nam van al die nieuwe plannen van Stevens, — inzonderlijk om te Averbode bijeen te komen en later door een kolonie Floreffe te herstitichten, — wilde men daarvoor eerst in nieuwe onderhandelingen treden ¹⁰⁾. Van uit Averbode schreef men aanstonds terug naar Stevens, om een nieuwe bijeenkomst te hebben, ditmaal te Floreffe zelf ¹¹⁾. Zulke gewichtige zaken afhandelen gaat immers altijd gemakkelijker mondelings dan schriftelijk. Ongelukkiglijk kwam deze brief niet aanstonds ter bestemming en eerst op 8 Maart kon Stevens een antwoord geven. Lijk men denken kan, was hij heelemaal met dit voorstel tevreden. Ook Neute aan wien Stevens kennis gegeven had van dien brief vond het goed. Daarom dan werd de datum vastgesteld op 20 Maart ¹²⁾.

Intusschen echter was weer een confrater van Stevens, de pastoor van Trazegnies, M. Bernière, overleden. Buiten verschillende legaten had hij toch voor het groote deel zijne goederen overgemaakt aan Neute. Zoo was het getal der Floreffienzen tot op vier gedaald : Stevens, Neute, Augustinus Helin, — die in Holland verbleef sedert de afschaffing der abdij, en al zijne goederen verkocht had aan M. Jacqmain, een andere Floreffienzer, met last ze na zijn dood aan 't Seminarie te geven, — en eindelijk de juist vernoemde Jan Baptist Jacqmain de tweede laatst aangenomen novice, die sedert 1837 te Gosselies verbleef, maar ook dikwijls te Floreffe was bij Stevens... Hij zou de laatste kloosterling van Floreffe zijn.

Heeft Stevens nu al reeds de suppliek naar Corselis opgezonden, of nog niet, is niet uit te maken ; maar zeker is het dat hij nog herhaaldelijk andere brieven naar Brugge zond, want rond het begin van Maart kreeg hij een brief aan van Corselis waarin deze hem

8) *Ibid.*

9) *Ibid.*

10) Stevens aan Carleer, 8 Maart 1838 ; AA, I, 1. 29-30, A 7.

11) *Diarium Carleer*, 10 Febr. 1838.

12) Brief van 8 Maart.

verzocht hem in 't vervolg gerust te laten ¹³⁾. Men moest zich in 't vervolg maar tot den Groot-Vicaris van Namen wenden, tot Mgr. Poncelet, voegde hij er aan toe, goed wetend dat deze evenmin toestemmen zou. Stevens begreep dit genoeg, maar « donec deficiam », antwoordde hij : « onse verreyssensisse moet plaets hebben tegen den dank van onsen Grooten Vicarius » ¹⁴⁾ !

De voorgestelde vergadering zou dus plaats vinden te Floreffe op 20 Maart. Maar lijkt het tot nu toe al altijd gegaan was, moest er weer iets tusschen komen. Confrater Neute was dus ook met het voorstel tevreden, maar ziet, juist vijf dagen voor den vastgestelden datum, schreef hij in der haast aan Stevens een briefje waarin hij hem liet weten dat hij onmogelijk komen kon : « je desirois beaucoup de me trouver à notre conférence au jour indiqué mais Dieu ne me le permet pas » ! Hij was ziek geworden, — koorts en rhumatismus, zegde de dokter, — en kon onmogelijk het huis verlaten ¹⁵⁾.

Wanneer Stevens dit bericht in handen kreeg werd hij als 't ware heelemaal moedeloos . . . « 't schynt dat ik sal moeten uytroepen : solus derelictus sum in Israel, nogtans wille nog aenhouden » ¹⁶⁾. Men zal dan die vergadering weeral moeten uitstellen, en zoo komt er nooit iets van. « Non est hic nisi videre miserias supra miserias » ! Een goede maand later, rond het begin van Mei, deed Stevens aan Neute weten dat men best kon bijeenkomen, — nu Neute toch genezen was, — op 14 Mei. Stevens verzocht tevens zijnen confrater de heeren van Averbode te verwittigen en hun den datum te melden. Maar jawel, .. « willens of onwillens non judico » ¹⁷⁾, zegt Stevens, Neute vergat heelemaal die opdracht. En zoo gebeurde het dat op 14 Mei, Neute te Floreffe aankwam en men tevergeefs wachtte op de komst van de heeren van Averbode, totdat Stevens aan zijn confrater vroeg of hij ze wel goed verwittigd had, en deze moest bekennen zelfs niet te hebben geschreven. En ja, dat trof, nog maar pas had hij dit gezegd of men bracht een brief binnen uit . . . Averbode, door Carleer geschreven op 12 Mei ¹⁸⁾. In tegenwoordigheid van Neute deed Stevens hem open, en las hem voor. « Als men wilde bijeenkomen werd het stilaan tijd », schreef Carleer. Ja, dat

13) *Ibid.*

14) *Ibid.*

15) Neute aan Stevens, 15 Maart 1838 ; AA, I, l. 29-30, A 8a.

16) Stevens aan Carleer, 16 Maart 1838 ; AA, I, l. 29-30, A 8b.

17) Stevens aan Carleer, 17 Mei 1838 ; AA, I, l. 29-30, A 9.

18) *Ibid.*

dacht hij er ook over. — « Zou men niet kunnen vergaderen op 29 Mei, dinsdag onder het Octaaf van O. H. Hemelvaart ? » ... Dit was dus reeds de derde keer dat men veranderde. Zou het nu lukken ? Materialiter, ja !

Inderdaad op 29 Mei kwam men samen te Floreffe. Of er buiten Carleer nog iemand uit Averbode daar was, is niet onmogelijk ¹⁹⁾.

Wat er eigenlijk beslist werd op die vergadering is niet bekend ; zeker nochtans is het dat men niet tot een akkoord geraakte.

Carleer kwam spoedig tot de ontdekking van dat wat Stevens hem reeds vroeger gezegd had : namelijk een der confraters aanziet het herstel als een ijdele inbeelding ; een tweede als heelemaal onmogelijk daar het Seminarie reeds een deel der goederen bezit ; eindelijk heeft Neute er geen betrouwen meer in. Deze vertelde dat hij van een confrater van Bonne-Espérance vernomen had dat de bisschop van Doornik het herstel der kloosters afkeurde ²⁰⁾.

Om die vergadering te doen lukken had Stevens nochtans al zijne krachten ingespannen. Alles bleef vruchteloos ; zelf ontving hij geen antwoord meer als hij om raad vroeg. Zoo bij voorbeeld vond de Groot-Vicar van Mechelen, de heer Corten, het goed geen antwoord te geven op een brief waarin Stevens hem om inlichtingen vroeg. Na die quasi heelemaal mislukte bijeenkomst bleef men wel met elkander in regelmatige briefwisseling, een oplossing kwam er niet.

Enkele maanden nadien kwam men overeen nieuwe pogingen aan te wenden. Men zou bijeenkomen te Thiméon, bij Neute. Alles scheen weer goed te gaan tot op het laatste oogenblik. Het scheen wel een roman. De datum was vastgesteld op 26 November 1838 ²¹⁾. Enkele dagen ervoor schreef Carleer aan Neute dat hij eerst den derden December komen kon ²²⁾. Neute vond dit goed ; doch vergeetachtig als altijd, dacht hij er niet aan zijn confrater Stevens te verwittigen van dit uitstel. Deze was dan ook uit Floreffe vertrokken op 25 November. Natuurlijk was er geen rijtuig of iets anders gereed en moest Stevens dan ook twee en half uur te voet afleggen. Hij deed het echter met opoffering en vol moed omdat de belangen der abdij en Orde weer op 't spel stonden. Geen aangenaam iets voor een man van 76 jaar zoo een wandeling van twee en half uur

19) Diarium Carleer II, 28 Mei 1838 ; AA, I, l. 27-28.

20) Brief van 17 Mei.

21) Stevens aan Carleer 16 Jan. 1839 ; AA, I, l. 29-30, A 12.

22) Neute aan Carleer, 24 Nov. 1838 ; AA, I, l. 29-30, A 10.

te voet te maken en dat, einde November. Maar toen hij « overmoeyt en sonder aesem » bij Neute en Jacqmain aankwam, en vernam dat de bijeenkomst eerst een week later zou plaats hebben, toen schoot zijn gemoed vol. In hevige bewoordingen viel hij tegen zijn confraters uit. « Mannen, riep hij hen toe, wij zijn oud, hodie mihi, cras tibi ! en gij zit zoo weinig in met onze belangen » ²³⁾.

Als antwoord zegden zij hem vlakaf dat zij om verschillende redenen in 't geheel niet van zin waren een beslissing te nemen, noch betreffende het herstel der abdij, noch aangaande de kwestie der goederen. Daarbij, zegden zij, wij hebben gehoord dat er een nieuwe wet over de associatie's gaat gestemd worden die in 't geheel niet in ons voordeel is, dus moest men wachten. Maar wachten dat kende Stevens ! Nochtans hij zou moeten wachten. Nu hij toch daar te Thiméon was, konden zij gemakkelijk den toestand der abdij eens overkijken. Eerst namen zij eenige beslissingen om te beletten dat hunne goederen die zij *civiliter* in bezit hadden. — Stevens drukte altijd op dat woord, en daaronder verstond hij : niet in conscientia, — niet in vreemde handen zouden vallen. Daarin kwamen zij overeen, alhoewel Stevens niet veel betrouwen had in al de beslissingen zijner confraters : « overpeysende dat ik van de Waelen altyd bedrogen ben geweest, schrik ik dat sy my nog sullen kullen » ²⁴⁾ !

Maar toen kwam de kat op de koord ! Men begon met den materiëlen kant der goederen eens nader te onderzoeken. Men overzag én inkomsten én uitgaven én lasten. En men kwam tot de eindontdekking dat al hunne inkomsten nog geene tienduizend frank meer bedroegen ²⁵⁾. Niet alleen Stevens maar ook Neute en Jacqmain waren het hart in. Doch voor Stevens vooral was dit een oogenblik van vertwijfeling... want dit was al te klaar : in zoo een toestand de abdij herstichten is eene volstreckte onmogelijkheid !

Wachten moest men dan, willens nillens. Men schreef dan ook aanstonds een brief naar Averbode om te zeggen dat men in 't geheel niet moest komen, « jus ce qu'il se présentent des circonstances plus favorables » ²⁶⁾. Alle drie onderteeekenden dien brief. Maar Stevens zou het toch niet opgeven, en daarom voegde men er op 't

23) Brief van 16 Jan. 1839.

24) *Ibid.*

25) Brief uit Gosselies, 26 Nov. 1838 ; AA, I, l. 29-30, A 11.

26) *Ibid.*

einde, en dat op zijn woord, dit bij : « sans que nous ne renoncions pour l'avenir ! »

Zoo stonden dan de zaken te Floreffe einde 1838 !

De kwestie der goederen.

Men zou dan betere omstandigheden afwachten. Intusschen hield men elkander op de hoogte van den toestand, die, ongelukkiglijk, niet beter werd, integendeel !

Onder dit gedwongen wachten nu hield Stevens zich dan ook bezig met den toestand der andere abdijen der Orde na te gaan. Al de Ordebelangen lagen hem aan 't hart ; maar buiten Floreffe natuurlijk stond Averbode het hoogste bij hem aangeschreven. Herhaaldelijk loofde hij openlijk de Averbodienzers ; « tot voordeel van Gods glorie en van ons Orden van Norbertus tot welkers erstellenis en vermeerdering de confreres van Averboden geen moeyte of onkosten spaeren, hetgene lofweerdig is ¹⁾ ! Hij was dat wachten al lang moe : « de uytstel is my seer pynelyk maer eene noodsaekelykheyd ten opsigte van de omstandigheden van ons huys » ²⁾.

Hij zag al meer en meer in dat herbeginnen, te Floreffe zelf, quasi onmogelijk werd. Niet dat hij van zijn plan heelemaal afzag, neen, maar toch had hij het onwankelbaar en onwrikbaar vertrouwen niet meer van over een paar jaren. Ook komen in zijn brieven, woorden als : « herbeginnen, herstel, verryzenis » of dergelijke veel minder dan vroeger. Daarentegen de kwestie der goederen geraakt meer en meer op het voorplan. Indien het herstel der abdij onmogelijk is, wat moet er dan met de goederen gebeuren ? En hier komt weer zijne gehechtheid aan de Orde te voorschijn : Men moest ze dan zoo beweert hij, allemaal zonder uitzondering overmaken aan de huizen der Orde die reeds bestaan.

Op 9 September 1839 zou men weer eens bijeen komen te Floreffe. Ditmaal nu kon men uit Averbode onmogelijk komen, daarbij ook Neute, ter oorzaak van een ongelukkig val, was onbekwaam om Thiméon te verlaten ³⁾. Een paar weken vroeger echter, was Carleer te Thiméon Neute gaan opzoeken ⁴⁾. Stevens was niet inge-

1) Brief van 16 Jan. 1839.

2) Stevens aan Carleer, 3 Nov. 1839 ; AA, I, 1. 29-30, A 13.

3) *Ibid.*

4) Diarium Carleer III, 25 Augustus 1839 ; AA, I, 1. 27-28.

wijd, maar wanneer hij na enkele dagen dit te hooren kreeg, vatte hij vermoedens op. Zou men te Averbode misschien in stilte samen met zijn confraters hem tegenwerken ? Hij begreep die handelwijze in 't geheel niet. Hij wachtte op inlichtingen uit Averbode « sed frustra » ! Maar ziet, veertien dagen later, op 12 October, kwamen plots én Jacqmain én Neute « frisch en gezond » ⁵⁾ bij Stevens aan. Zij hadden veel te vertellen. Zij deelden ook zijne opvatting, zegden zij aan Stevens. Deze drong aan, maar een definitieve beslissing nemen, konden zij niet. « Zij betrouwden op elkaar, gingen ze verder, en de laatst overlevende kan later dan zijn goesting doen ». Daarbij immers zoo wint men tijd « om te sien of de obstakels van d'ersteltenisse van ons huys niet soudén konnen weg genomen worden, en hoe het gaan sal met de huysen die alreeds hunne ersteltenis begost hebben » ⁶⁾ !

Zoo stond Stevens dus al even ver als in 't begin. Die onzekere toestand duurde nu al jaren. Stevens wilde zijne abdij herstellen, of ten minste de goederen aan de Orde maken. Corselis en het bisdom Namen stuurden aan op de tegenovergestelde oplossing. Corselis spaarde nochtans tijd noch moeite, evenmin als Stevens van zijnen kant. Weer had Corselis aangedrongen om spoed te maken vermits « de hersteltenisse tot Floreffe menschelijk gesproken onmoegelyk is » ⁷⁾ !

Dat de bisschop ook zijn best deed om den afstand der goederen te bespoedigen, blijkt klaar uit de volgende gebeurtenis :

Enkele maanden na de hooger gemelde feiten, waarschijnlijk einde April 1840 of begin Mei, kwam Zijne Hoogwaardigheid op kerkvisiet bij Neute die toen juist ziek was. Aanstonds toen hij bij Neute aankwam, zoo meldde Jacqmain dit aan Stevens, « il lui a parlé en particulier de la disposition de nos biens en faveur de son Séminaire » ⁸⁾.

Maar Stevens had Neute ten minste zoo ver gebracht daar zoo maar aanstonds niet naar te luisteren ; daarom : « il (Neute) m'a dit de n'avoir donné que des réponses évasives et de délai ; et un compagnon de l'évêque nous a fort pressés tous deux — Jacqmain spreekt hier over zichzelf en over Neute — mais nous ne leur avons

5) Brief van 3 Nov. 1839.

6) *Ibid.*

7) Stevens aan Dierckx, 11 Mei 1840 ; AA, I, l. 29-30, A. 14a.

8) Jacqmain aan Stevens, 11 Mei 1840 ; AA, I, l. 29-30, A 14b.

rien assuré ». Daaruit blijkt goed genoeg dat dit steeds uitstellen ook Stevens' tegenpartij niet aanstond.

Averbode bleef de confraters van Floreffe aansporen om zich te haasten, want, lijk Stevens zelf het zegde, er is altijd « periculum in mora » ⁹⁾. De Superior van Averbode, Dierckx, schreef herhaalde keeren naar Floreffe ¹⁰⁾, maar buiten Stevens, zwegen de beide andere lijk een graf. Wanneer Dierckx zijne verwondering uitdrukte over dat ongewettigd stilzwijgen, sprong Stevens aanstonds vooruit om zijne confraters wit te wasschen. Spijts alles had hij veel over voor hen, zij waren toch allen zonen eener zelfde abdij. Ook zij hebben beiden het opperbest voor, hunne inzichten zijn goed, maar zij hooren steeds zooveel tegenspraak en dat van hooggeplaatste en godvruchtige personen . . . « Ik geloof dat de redens van hunne stilswygentheyd en geduerigen uytstel syn om te sien of met een jaar of twee onse hersteltenisse niet soude konnen gebeuren, sig betrouwende dat wy alle dry die scynen van het selven gedagt te syn op den selven dag niet sullen sterven » ¹¹⁾ . . . « Daarby, zoo ging Stevens verder, wat zouden ze antwoordden, een beslissing nemen ze toch niet om Floreffe te herstichten, en tot het gedacht de goederen aan de Orde over te maken heb ik ze nog niet kunnen brengen ».

Dat was een beroerde zaak ook, die kwestie der goederen ! Eigenlijk wel niet voor Stevens, die op zijn eigen die woorden van Sint Augustinus toepaste, sprekende over de goederen : « Non habet pauper Christi unde testamentum faceret » ¹²⁾ ; maar daarentegen noch voor Jacqmain, noch voor Neute, op wiens naam bijna alle goederen stonden, was een beslissing nemen een gemakkelijk iets... Neute immers vroeg overal raad en inlichtingen, maar buiten Stevens en Averbode, was het antwoord altijd ten voordeele van het Seminarie. Overal maakte men hem dezelfde opmerkingen : ofwel de bisschoppen zijn alleen voor de Seminariën, ofwel de kloosters zullen nooit als corpora religiosa erkend worden, of nog de reeds herstichte kloosters zijn in een gevaarlijken toestand, vooral « indien de liberaelen d'een of anderen (dag) d'overhand krygen » ¹³⁾.

Wanneer Neute dan al die reeds honderdmaal weerlegde opwer-

9) Stevens aan Carleer, 17 Oct. 1840 ; AA, I, 1. 29-30, A 16.

10) Dierckx aan Stevens, 2 Mei 1840.

11) Stevens aan Dierckx, 11 Mei 1840 ; AA, I, 1. 29-30, A 14a.

12) *Ibid.*

13) *Ibid.*

pingen aan Stevens vertelde, werd deze het beu in de zelfde richting voort te gaan. Hij toonde hem daarom een andere manier om tot een oplossing te komen : men zou zich misschien samen met Averbode kunnen vereenigen, ofwel, indien men toch absoluut de goederen aan 't bisdom wou afstaan, ten minste de abdijen van Averbode en Park indachtig te zijn. Men zou er over nadenken.

De associatieakt.

Begin September 1840 kwam men overeen nog eens een poging aan te wenden om tot een besluit te geraken.

Benevens de Floreffienses zouden ook Dierckx en Carleer van Averbode naar de bijeenkomst komen. Alleen de goederenkwestie zou besproken worden. Voor 't herstel der abdij heeft Stevens weinig of geen hoop meer « alhoewel ik nogtans de onmogelykheyd niet en sien » ¹⁾ !

In specie zou men handelen over de vaste goederen « die naer eene goddeloose beroeping ons nog overgebleven of bewaert syn geweest ». Allen waren overtuigd dat ze moesten dienen *ad pias causas*, maar hier waren er maar twee piae causae die meetelden : ofwel de Orde ofwel de Seminariën. Zelfs wilde « een confrere » — waarschijnlijk Jacqmain, — ze overmaken aan de Congregatie de Propaganda Fide, en zoo in eens den knoop doorhakken ²⁾. Er waren dus drie personen : Stevens, Neute en Jacqmain ; en drie meeningen : de Orde, de Seminariën en de Congregatie de Propaganda Fide. Het gewone refrein : « Quot capita,, tot sensus !

Op 15 September kwam men dan te Floreffe bijeen ³⁾. Men legde uit, gaf raad, overwoog, beraadslaagde... geen oplossing ! Ja toch, op een punt kwam men overeen. De akt van associatie waarover Stevens zijn confraters reeds vroeger gesproken had, werd algemeen aangenomen. Deze akt zou hierin bestaan : Men zou de goederen onder elkaar algemeen, onverdeeld en onverdeelbaar maken, om ze zoo allemaal aan den laatst overlevenden confrater over te geven, deze moest er dan over beschikken lijk hij het in geweten goed vond ⁴⁾.

Een goed plan was dit zeker. Carleer zou zich wel gelasten met

1) Stevens aan Dierckx, 6 Sept. 1840 ; AA, I, l. 29-30, A 15.

2) *Ibid.*

3) *Diarium* Carleer, III-15 Sept. ; AA, I, l. 27-28.

4) Stevens aan Carleer, 17 Oct. '40 ; AA, I, l. 29-30, A 16.

de officieele uitvoering. Daarom dan, om de heeren van Averbode te beloonen en te bedanken voor hunne opoffering en medewerking, beloofden de Floreffienses van uit Floreffe vier « parcementen koorboeken » naar Averbode te sturen ⁵⁾.

Enkele dagen dan ook na die weer min of meer mislukte vergadering, begaf Carleer zich naar een advokaat om te weten hoe die associatieakt eigenlijk kon en mocht geschieden ⁶⁾. Alles viel op zijn beste uit. Carleer stuurde dan ook dadelijk twee modellen van dien akt naar Stevens die ze aan zijn confraters overzond. Iedereen was er mee tevreden. Alleen zou men niet naar Leuven gaan om een notaris te vinden, lijk Carleer voorstelde, maar door den ouderdom en ziekte gedwongen, zou men dat ook wel te Gosselies afhaspelen ⁷⁾.

Een goede maand later dan op 4 December werd die associatieakt plechtig opgesteld door notaris Chaudron te Gosselies. Neute en Jacqmain onderteeekenden eigenhandig. Stevens die te oorzaak van ziekte niet kunnen komen was, had een procuratio in forma doen geworden aan Neute om in zijnen naam te teekenen ⁸⁾. Een eerste stap was gezet !

Nochtans was Stevens niet heelemaal gerust. Zoo'n akt is goed, zoolang allen in leven zijn, dacht hij. Maar als er eene sterft, hoe moet men zich dan gedragen ? en indien er twee van de drie sterven, wat dan ? Dan is de associatie ipso facto te niet. Ofwel moet men dan vreemden in de societeit opnemen, en hoe iemand vinden die dat goed doen zal in conscientia, iemand « aan wie wy met gerustheid onse saeken of eerder van de religie en onse Order kunnen toe betrouwen » ⁹⁾ ?

Daarom dan, om zich in te lichten, schreef Stevens naar Averbode een brief waarin hij deze redenen uiteenzette. Hij stelde voor om « salvo meliori, waneer wy maer getwee souden over syn, alsdat onse societeit met d'uwe op sekere conditiën te voegen, en van de twee maer eene societeit te maeken » ¹⁰⁾. Ongelukkiglijk waren dit allemaal maar schoone plannen, die nooit zouden verwezenlijkt

5) *Ibid.*

6) *Diarium Carleer*, III-28 Sept. ; AA, I, l. 27-28.

7) Brief van 17 October.

8) *Barbier*, o. c., bl. 514. — Brief van Stevens aan Carleer, 8 Febr. 1841 ; AA, I, l. 29-30, A. 17.

9) Brief van 17 October.

10) *Ibid.*

worden ! Of men echter te Averbode fel gediend was met zoo een voorstel, is moeilijk te zeggen. Waarschijnlijk niet, want wanneer later Stevens herhaaldelijk er op terugkwam, gaf men er nooit een positief antwoord op. Wat er ook van weze, men zou zeggen dat de drie kloosterlingen door die hevige krachtsinspanning der associatie-overeenkomst door en door ontzenuwd waren. De eerste maanden na 't opstellen van de akte werd er niets meer *ex professo* gedaan. Wanneer men elkander bezocht of brieven schreef, ging het altijd altijd alleen over de Orde in 't algemeen, ofwel over andere herstichte abdijen. Over Floreffe werd gezwezen.

Hieruit kan men een gedacht vormen hoe Stevens over de andere abdijen dacht. Zoo schreef hij over Averbode : « ik hope dat averboden nog meer en meer voorspoed sal doen tot eer en gloire van God, tot verspreyding van het Orden van onsen heyligen Vader Norbertus » ¹¹⁾.

Om Tongerloos bestaan is hij bekommerd : « dat Tongerlooe eer-tyds soo vermaerd in den kempen waer den geest tot het cloosterlyk leven altyd heeft uytgeschynen niet veel postulanten en kregt » ¹²⁾. Over Park weet hij niet wat denken : langs den eenen kant schrijft men hem : « les nouvelles du Park sont satisfaisantes »... langs den anderen kant : « het is soo maer al » ¹³⁾ ! En zoo verder. Over al de abdijen spreekt en schrijft hij, steeds inwendig met zijn gedachten op Floreffe, maar zwijgt er over ; hij begon een droeve noodzakelijkheid in te zien.

Na een tijd was men te Averbode verwonderd de beloofde boeken niet te zien aankomen. Men vroeg dan inlichtingen... en toen moest Stevens weer spreken. Hij liet weten dat hij ze willen opzenden had, maar dat Neute en Jacqmain hem gezegd hadden daar nog mede te wachten. — « Wy verlangen d'ersteltenis van ons huys », zegden zij hem, « laet ons nog wat aensien » ¹⁴⁾.

Uit dit antwoord blijkt dat ze zelfs toen nog niet heelemaal hun verlangen verloren hadden. Daarbij zij waren tot dezelfde gedachte gekomen als Stevens wat de associatieakt betrof. Ze stelden hem dan dezelfde vraag die Stevens reeds aan Averbode gesteld had : « soudén wy onse associatie niet konnen voegen met die van de

11) Brief van 8 Febr. 1841.

12) *Ibid.*

13) *Ibid.*

14) Brief van 8 Febr. AA, I, l. 29-30, A 17.

senden om floreffe met d'eenen of d'andren van ons te reintegreerconfreers van averboden op conditie van ons eenige van hun te ren » ¹⁵⁾ ? Zulke vraag, — hoe moeilijk het antwoord er ook op was, wij zijn reeds in 't jaar 1841, — toch deed zij deugd aan Stevens. Hij zag in dat, dank aan zijn werk vooral, zijne confraters toch nog de gehechtheid aan hunne abdij bewaard hadden.

Als het herstel onmogelijk is, dan zijn de boeken voor Averbode, de heeren van Averbode hebben steeds altijd medegewerkt en « geen andere als sy sullen er besit van hebben, ergo quod differtur, non aufertur » ¹⁶⁾ !

Een laatste poging.

De dag van 4 Mei 1841 was een beroerde dag voor de confraters van Floreffe en tevens voor heel de gemeente. Een verschrikkelijk onweer had een deel van 't dorp bijna geheel verwoest. Alles was overstroomd, huizen waren ineengestort, verschillende menschen stierven van schrik, andere verdronken. Ook de abdij, vooral de hoven en buitengebouwen, werden zwaar beschadigd. Nadat het water weggetrokken was, vond men alles bedekt men een dikke laag zand en steenen. Veel herstellingen waren er noodig, en dit zou de reeds bijna platte beurs der Floreffienses nog meer doen slinken. Den dag dier overgrootte ramp was Stevens juist afwezig. Hij was Neute gaan bezoeken te Thiméon. En juist op hetzelfde oogenblik dat Floreffe bijna verwoest werd, nam hij samen met Neute gewichtige besluiten om haar voortbestaan !

't Eerste wat hij deed bij zijne aankomst, was kennis te nemen van de associatieakte die hij zelf nog niet gezien had, vermits hij, — gelijk men weet, — juist dien dag der onderteekening ziek was. Gelijk de akte opgesteld was, stond zij Stevens ten volle aan ¹⁾.

Toen gebeurde iets bijna ongelooflijks ! Men had weer bericht gekregen van Mgr. Corselis en van den Groot-Vicar van Namen, die beiden hen nogmaals op het hart drukten en « sustineeren, dat onse ersteltenis te floreffe onmogelyk is ». En hoe men toen op 't gedacht gekomen is om het volgende besluit te nemen is heelemaal onverstaanbaar. Namelijk, zij kwamen overeen, en vooral Neute drong er op aan, om een brief naar Corselis te sturen. Daarin zou

15) *Ibid.*

16) *Ibid.*

1) Stevens aan Carleer, 13 Mei 1841 ; AA, I, l. 29-30, A 18a.

men zijn gedacht vragen nopens de associatie die misschien tot stand zou kunnen komen tusschen Floreffe en Averbode. Twee voorwaarden voegde men toe aan dien mogelijken akt : Eerstens Averbode zou dan na den dood der Floreffienses, of reeds vroeger als 't mogelijk was, eenige heeren zenden die te Floreffe onder den naam van Floreffienses zouden geïnstalleerd worden en dat met de approbatie van den Heiligen Stoel. Daãrbij moest Mgr. Corselis er dan voor zorgen dat de bisschop van Namen zich natuurlijk daar niet tegen zou verzetten ²⁾ !

Dat kon of zou Corselis nooit toestaan ! De tweede voorwaarde die men eraan toevoegde zou hem misschien meer aanstaan, maar... waarschijnlijk nooit verwezenlijkt worden, namelijk, wanneer noch Floreffe, noch Averbode zouden voortbestaan, zouden al de goederen en renten der beide abdijen rechtens toebehooren aan de Seminariën, en dat voor studiebeurzen !

Dat zou men dan naar Mgr. Corselis schrijven, 't Was een laatste poging ! Wanneer men te Averbode kennis kreeg van al die aardige dingen, verstond men er geen zier meer van. Hoe is 't toch mogelijk om daar aan Corselis of aan andere vreemden over raad te vragen ? « Waerom moeten vremde zig met de zaaken van Norbertynen willen bemoeien, hoe meerdere regulateurs, hoe meerdere moeylykheden om 't verschil van opinie » ! antwoordde Carleer aan Stevens ³⁾. Met de verdeeling der goederen aan de respectieve bisdommen waarin zij liggen, Doornik en vooral Namen is men 't akkoord te Averbode, maar dat alleen in één enkel geval : *supposita Ordinis in patria suppressione* » ⁴⁾. Men kan zijn goesting doen te Floreffe, maar te Averbode denkt men dat, ter oorzake van Corselis natuurlijk, zelfs de herstelling « cum sociis » onmogelijk is ! Daarbij moet Stevens zich maar goed voor oogen houden, dat, wil hij nog iets doen, hij zich haasten moet en niet te veel vertrouwen hebben in die associatieakte, zoo ook bij voorbeeld met die boeken ! Hij moet zich steeds herinneren dat, om zoo te zeggen, hij alleen de abdijbelangen nog ter harte neemt, de andere, voor zooveel zij het doen, doen het ter oorzake van hem. Na zijn dood is er niet veel te verwachten. « Kwam, zoo schreef Carleer zinspelend op den naam « Stevens », kwam Franciscus a

2) *Ibid.*

3) Carleer aan Stevens, 17 Mei 1841 ; AA, I, l. 29-30, A 18b. ; *Diarium Carleer* III-17 Mei 1841 ; AA, I, l. 27-28.

4) Brief van Carleer van 17 Mei.

S^o Stephano naer de Eeuwigheyd haestig te vertrekken, quod Deus avertat, wat is er te vreezen, hereditas nostra versa est ad alienos, konden de floreffienses treurende zingen met Jeremias » 5) !

Daarin stak zeker veel waarheid, alles draaide rond Stevens, en had Corselis het tot nu toe niet kunnen winnen, het was bijna enkel en alleen te wijten aan « a S^o Stephano ». Stevens zelf had daar nog nooit goed aan gedacht. Hij had al wel herhaaldelijk geklaagd dat hij alleen stond, dat hij alleen Floreffe's belangen ter harte nam, hij zou wel aangenomen hebben dat hij de bezieler was van het werk, maar dat hij de eenige bezieler was, dat alles rond hem alleen draaide, dat was hem in zijn eenvoudigheid nog nooit opgekomen . . .

Nochtans die woorden van Carleer hadden een grooten indruk op hem gemaakt. Had hij steeds vertrouwen in zijn confraters, eigenlijk in die associatieakte had hij nooit veel goeds gezien, dat had hij vroeger al meer gezegd.

Om te beginnen zou hij dan maar aanstonds die koorboeken naar Averbode opzenden. Half Juli '41 daarom zond hij twee antiphonaria en twee gradualia naar Carleer. Deze kwamen daar aan op 23 Juli 6). Maar voor 't oogenblik hielden hem feitelijk belangrijker zaken bezig. Niet alleen de herstichting der abdij, maar haar bestaan zelf stond op 't spel. 't Zou zelfs kunnen gebeuren dat zij publiek te koop kwam. Dat was zoo gebeurd :

Zijn vroegere confrater Isidorus Chaltein, pastoor te Fosses, was lijk enkele andere ontrouw geworden aan zijn geloften. Hij was gestorven in Augustus 1834, al zijne goederen achterlatend aan zijn broeder laicus, den heer Paul Chaltein. Stevens aanzag hem openlijk als een apostaat. Chaltein immers had vroeger « door bedrog » 7), zegt Stevens, een vierde deel der abdij op zijnen naam doen zetten. Benevens de goederen nu had hij eveneens dit deel aan zijn broeder achtergelaten. Toen die ontrouw bekend werd na Chaltein's dood, beproefden de nog in leven zijnde Floreffienses alle mogelijke middelen om den erfgenaam van dit deel te doen afzien. Maar deze wilde van geen afstand hooren. Na een tijd gelukte men er in met hem een kontrakt te sluiten ten voordeele van 't bisdom van Namen. Daardoor verplichtte men zich aan Chaltein een eeuwigdurende

5) *Ibid.*

6) *Diarium Carleer*, III-23 Juli 1841 ; AA, I, l. 27-28.

7) Stevens aan Carleer, 13 Juli 1841 ; AA, I, l. 29-30, A 19.

rente uit te betalen van 300 fransche kronen per jaar. Daarbij moest men daarvoor én goederen én dat vierde deel der abdij als onderpand stellen. Men kan gerust veronderstellen dat ook Stevens daarin een groote rol speelde. In 't begin ging alles goed. Maar ziet, een paar jaren na 't sluiten van 't kontrakt vond Chaltein die jaarlijkse rente wel wat klein. Hij wou maar aanstonds het kontrakt te niet doen. Lijk men kan denken noch de Floreffienses noch 't bisdom wilden daar van hooren. Op die formeele weigering had Chaltein aanstonds de zaak in proces getrokken. Reeds lang waren de kansen op winnen nu hier dan daar. Eindelijk nu was dit groot proces waar Floreffe's bestaan van afhing eerst voor goed aan den gang. Tot overmaat van ongeluk : « inimici nostri judices sunt » ⁸⁾, de president van 't beroepshof te Luik, waar de beslissing moest uitgesproken worden, was de eigen neef van den vorigen prelaat de Fromantau, die hem niets had achtergelaten. Half Juli 1841 had Stevens voor zeker vernomen dat de sententie ten nadeele van de abdij zou zijn. Men steunde daarop dat Chaltein door de transactie ultra duas tertias benadeeld werd, en dat deze transactie daardoor ipso facto ongeldig was ⁹⁾.

Dit waren harde slagen voor Stevens. Stilaan begon bij hem de gedachte erin te komen dat het misschien nog maar beter was die zorg voor de goederen en kommer om de processen heelemaal kwijt te zijn. Hij wilde nochtans Averbode daar nog eens over raadplegen. 't Is daarom dat hij zich nog eens naar Averbode begaf, samen met den Eerwaarden heer Petit, pastoor van de parochie te Floreffe ¹⁰⁾. Men kwam te Averbode aan op 31 Juli. Stevens had dien dag juist gekozen om ook het feest van zijnen vriend Ignatius Carleer te kunnen meevieren. Men overwoog en overdacht en ... men zou er nog eens over spreken. Twee maanden later dan ook, op 28 September, begaven Dierckx, Carleer en nog een derde Averbodienzer zich van hunnen kant naar Floreffe ¹¹⁾. Allen moesten natuurlijk erkennen dat de hoop op herstel heel klein was. Maar moest men dan de goederen afstaan, men moest het dan zoo veel mogelijk ten voordeele van de Orde doen. Dit werd min of meer aangenomen. Men besloot dan om weer zoo maar het een en het ander aan reeds bestaande abdijen rechtstreeks te geven. Carleer

8) *Ibid.*

9) *Ibid.*

10) *Diarium Carleer*, III-31 Juli ; AA, I, l. 27-28.

11) *Ibid.*, 28 September.

begon met de bibliotheek na te zien en duidde een groot deel boeken aan die men te Averbode nog niet bezat. Men mocht die komen halen. Een goede week later daarom op 10 October reden van Averbode uit karren naar Floreffe, die vier dagen later met de boeken terugkwamen ¹²⁾).

Averbode had altijd wat voor bij Stevens. Men had hem daar altijd zoo goed geholpen. 't Gebeurde zelfs dat men hem kwam vertellen dat de heeren van Averbode te Grimbergen en te Postel niet in « odore sanctitatis » ¹³⁾ stonden, en dat hij op zulken praat zelfs nog niet gewaardigde te antwoorden... Maar 't einde naderde...

De Donatie.

Na die bijeenkomst te Floreffe, had men besloten een uiterste poging te wagen. Men had raad gevraagd te Rome zelf door middel van Mgr. Capacini ¹⁾). Met ongeduld wachtte men het antwoord af. Eindelijk begin December 1841 werd Stevens uitgenoodigd om den zesden te komen middagmalen in 't bisschoppelijk paleis te Namen. Toen Stevens die uitnoodiging kreeg en vernam dat Mgr. Capacini eveneens zou daar zijn, werd hem eensklaps alles klaar. Floreffe was verloren. Toch ging hij ²⁾).

Nog maar pas was hij daar, of 't ging natuurlijk over Floreffe, en het antwoord van Paus Gregorius XVI. Deze nu, evenals Mgr. Capacini, keurde het herstel van de abdij niet af, ja, zelfs vond hij het goed. Nochtans de Paus dacht dat het veel beter was en veel zekerder vooral, alles aan 't Seminarie af te staan. Men moest rekening houden met de regeering en daarbij steeds denken aan de vele processen die de familie's der Floreffianses hun zouden aandoen.

Alhoewel Stevens het reeds op voorhand vermoed had, toch was dit antwoord een harde slag voor hem. « Roma locuta, causa finita ». Maar voor hem gold een wensch alleen van den Paus als hoogste wet. Nochtans hij was en bleef vrij, zegde men, hij kon er eens over nadenken.

En ziet, rond denzelfden tijd, wanneer Stevens juist over die gebeurtenissen aan 't nadenken was, kwamen er op zekeren dag drie seculiere priesters bij hem aankloppen. Toen Stevens vroeg wat ze

12) *Ibid.*, III-10 October & Diarium IV-14 Oct. 1841.

13) Stevens aan Carleer, 23 Febr. 1842; AA, I, 1. 29-30, A 20.

1) Brief van 23 Febr.

2) *Ibid.*

van hem verlangden, antwoordden zij postulant van Floreffe te willen worden ³⁾. Stevens kon zijn ooren niet gelooven. Waarom kwamen die nu ook zoo laat af, 45 jaar na de afschaffing van de abdij. Toen hij echter hunne voorwaarden te aanhooren kreeg, vertrouwde hij 't spelletje niet meer. Na hunne professing, zoo stelden zij Stevens voor, zouden zij over heel het land missiën mogen gaan prediken; daarbij volgens hun goëddunken zouden zij pastoriën mogen aannemen die de bisschop hun zou willen geven, enz. Maar neen, zoo iets kon er niet door, daarbij 't is te laat nu! Stevens daarom vertelde geen woord van heel deze geschiedenis aan zijne confraters. 't Was heelemaal onmogelijk.

Op 7 Maart 1842 schreef men uit Averbode weer eens naar Stevens, waarbij men erop aandrong nu toch eindelijk iets te doen, ofwel het een ofwel het ander: « Tempus est vos de somno surgere »! ⁴⁾

Nochtans was dit meer een aanwakking dan een verwijt. Men wist te Averbode ook wel dat de Floreffienses en inzonderlijk Stevens zich genoeg om hunne belangen bekommerden. Maar van zijn kant ondervond Stevens het maar al te goed hoe moeilijk men het over zijn hart krijgen kan de doodsakte te onderteekenen van iets waar men gansch zijn leven voor gewerkt heeft. De waarheid was te klaar. Niemand, ook Stevens niet, durfde ze nog openlijk afstrijden.

Eindelijk toch moest het er van komen. Niet alleen Namen maar ook Doornik drong er op aan, en stuurde afgevaardigden naar Floreffe om de donatie zoo spoedig mogelijk te doen gebeuren ⁵⁾.

Een tijd daarna werd Neute ziek. Nu moet men haast maken, want als er iemand van rond de tachtig jaar ziek wordt is er altijd periculum in mora. Nochtans zelfs daarop speculeerde men, en Doornik zond weer een deputatie om Neute te overtuigen. Deze nu, missschien uit vrees te zullen sterven, gaf zijn volledige toestemming.

Ook Jacqmain, die nooit veel geestdrift getoond had, was er mee tevreden. Men zou dus maar doen wat de Paus en de andere Geestelijke Overheden hadden aangeraden. Stevens, door al die omstandigheden gedwongen, stemde toe omdat het moest! De wensch van den Paus en de hooge ouderdom der confraters hadden

3) *Ibid.*

4) *Diarium Carleer*, IV-7 Maart 1842; AA, I, 1. 27-28.

5) Stevens aan Carleer, 22 Juli 1842; AA, I, 1. 29-30, A 21.

den doorslag gegeven, gelijk Stevens het zelf zegde : « Alle drij door de jaeren en gebreken van den ouderdom in prykel synde van alle momenten te sterven en alsoo de kerkelyke goederen in de handen van de weirelsche laten te vallen » ⁶⁾.

Samen besloten ze dus de goederen onder zekere voorwaarden over te maken aan de Seminariën van Namen en Doornik, volgens het diocees waarin ze lagen.

De datum werd vastgesteld op 15 en 16 Juli 1842. De donatie zou plaats hebben in 't bisschoppelijk paleis zelf, voor notaris Anciaux ⁷⁾. Juist als iemand die even voor zijn dood nog rap enkele dingen de manu in manum geeft, zoo ook zond Stevens nog rap eenige breviers en missalen naar de abdijen van Postel en Grimbergen ⁸⁾.

Op 15 Juli waren Stevens en Jacqmain naar 't bisschoppelijk paleis gekomen. Neute die nog altijd ziek was, had zich officieel doen vertegenwoordigen ⁹⁾.

Alles was in gereedheid gebracht. Toen werd dan voor twee getuigen de econoom van 't Klein Seminarie, M. Jonet, en M. Hauzeur, eerekanunnik der kathedraal van Namen, de eerste donatie-akte ondertekend ten voordeele van 't Seminarie van Namen. Van den kant der abdij teekenden Stevens, Jacqmain en de twee procuratores van Neute ; van den kant van 't bisdom, de bisschop Mgr. Dehesselle zelf en nog enkele anderen ¹⁰⁾.

Bijna alles wat men bezat in 't bisdom schonk men weg « *mûs par le sincère désir de contribuer autant qu'il est en eux à la gloire de Dieu, au salut des âmes, à l'avantage de l'Eglise de Jésus-Christ, et au progrès des sciences ecclésiastiques* », lijk men in den akt lezen kan ¹¹⁾.

Den volgenden dag, op 16 Juli, voor den Groot-Vicar van Doornik en nog een tweeden afgevaardigde gebeurde hetzelfde voor de goederen die in dit bisdom lagen, ten voordeele van 't Seminarie en van de Kathedraal van Doornik ¹²⁾.

6) *Ibid.*

7) Barbier, *Histoire de l'abbaye de Floreffe*, p. 514.

8) Brief van 23 Juli 1842.

9) Barbier, o.c., p. 515.

10) *Ibid.*, p. 521.

11) *Ibid.*, p. 515.

12) *Ibid.*, p. 522.

Zoo was dus de oude Praemonstratenser abdij van Floreffe heelemaal in vreemde handen overgegaan.

Nochtans had men verschillende voorwaarden gesteld. Het is overbodig die hier allemaal op te sommen. Ik zal er enkel een paar van geven. De studiebeurzen die er zouden van komen, moesten liefst geschonken worden aan studenten die tusschen de vorige Floreffienses familieleden hadden geteld. Verder moest men jaarlijks een plechtigen dienst zingen voor den vorigen prior Serwier en nog andere confraters. Daarbij om in hun ouden dag niet meer gestoord te worden, zouden de Floreffienses in 't vervolg niet meer tusschen komen in processen en andere moeilijkheden ; daarom dan ook was de associatieakte nu door die donatie ipso facto zonder waarde.

Op 24 Augustus van 't zelfde jaar werden beide akten door de regeering officieel erkend ¹³⁾.

Stevens' voorwaarde.

Een paar dagen na deze feiten liet Stevens heel het verloop weten aan de confraters van Averbode. Lijk men later kan opmerken was Carleer allerminst tevreden. Stevens nochtans was van den eenen kant gelukkig daar hij dacht nu van alle zorg van administratie en processen af te zijn ; maar van den anderen kant was hij het hart in : « Floreffe herstichten » had hij niet kunnen uitwerken.

Wanneer hij dan ook een maand later aan den toenmaligen pastoor van Helmont, den Eerwaarden Heer Beugels, een brief zond, waarin hij dezen gelukwenschte voor de kanonieke oprichting van het konvent van Reikheim, riep hij uit : « Ik hadde altyd getracht tot floreffe het selven te bekomen, maar helaas, te vergeef ! » En toen kwam bij Stevens de lofspraak te binnen, die in zijnen tijd Lepaige neerschreef over Floreffe in zijn *Bibliotheca Praemonstratensis* : « Florida Florenti Floret Floreffia Flore ! », en toen dacht hij dat de tijd gekomen was om die lofbetuiging in een weeklacht te veranderen. Daarom ging hij in den zelfden brief verder : « ... so dat ik met droefheyd kan uytroepen : flos fueram factus, florem fortuna fefellit, florem florentem florida flora fleat ! » ¹⁾

Men moet nu nochtans niet denken dat Stevens de Orde heele-

14) *Ibid.*, p. 523.

1) Stevens aan Beugels, 16 Aug. 1842 ; AA, I, l. 29-30, A. 22.

maal vergeten was in de donatie. Een groote voorwaarde had hij vooral gemaakt, en beide Seminariën hadden alles goedgevonden en verzekerd. Na den dood namelijk van den laatsten Floreffienzer moesten de Seminariën aan elk der abdijen van Grimbergen, Park, Averbode en Postel, jaarlijks de som van duizend franken betalen, zoolang die abdijen bestaan ²⁾. Zoo leest men het volgende in een door Stevens onderteekenden brief, dien hij eigenlijk voor Grimbergen schreef, maar die ook telde voor « de societyten van Perk, Averboden en Postel, alle dry deselve gunsten genietende » ³⁾.

« Ik ondergeteekende Franciscus Stevens, litmaet der Abdye van Floreffe, bekenne door deese, met myne andere confraters... donatie gedaen te hebben van onse vaste gronden en renten aen de twee Seminariën van Naemen en Doornick onder conditie en obligatie, in de donatie uitgedrukt, ofte mondelings besproken, onder welke conditie en obligatie, aangaende de societeyt ofte abdye van Grimbergen, begrepen is als volgd... ». Dan volgt de obligatie der duizend fr. onder verplichting voor de abdy jaarlyks een « solemneer jaergetyde met officium defunctorum van negen lessen te celebren » voor al de heeren van Floreffe, hare stichters en weldoeners. Dan gaat hij verder met te zeggen dat die vier abdijen de verplichting hebben : « indien de voorsinnigheyd Gods soude toelaten dat de constitutie ofte grondwetten van het land soude erkennen de wettige existentie der cloosters, te geven elk twee religieusen te saemen uytmaekende agt personen tot Erstellung der abdye van Floreffe ». In dit geval zouden de Seminariën alles moeten teruggeven, daar « gaeven en donatien aan de twee seminarien door de religieusen van floreffe geschied syn, alleenlijk totdat de intentie der fondateurs, die het goed aan het order van Norbertus gegeven hebben, en dit besonderlyk, tot het stigten van d'abdye van Floreffe, kan ten uytvoer gebragd worden ». Deze akte werd geschreven op 21 September 1842 ⁴⁾.

Zoo toonde Stevens voor een laatste maal zijne groote gehechtheid aan zijne abdy en aan de Orde : « alhoewel het nu in mijne macht niet is van floreffe d'eerste abdye in ons land van Norbertus self ingesteldt, tegenwoordig te herstellen, tog syn orden niet vergeet te vervoorderen, *crescit et magis crescat!* » ⁵⁾

2) *Ibid.*

3) Akt van Stevens, AA, I, l. 29-30, A. 24.

4) *Ibid.* in den akt van Stevens. — Brief aan Beugels, 16 Augustus.

5) Brief van 16 Augustus 1842.

Die voorwaarden nu aan de betrokken abdijen bekend maken, was Stevens' werk der volgende maanden. Daarbij had hij nog heel wat werk om alle administratiepapieren in orde over te geven aan de Seminariën. Maar lijk ik hierboven reeds gezegd heb, Carleer te Averbode was niet tevreden. En zelfs begin 1843, wanneer Stevens naar den Superior Dierckx schreef: « een norbertinder hert hebbende, soo veel in my was hebbe het order niet vergeten » ⁶⁾, zelfs toen was het nog niet bijgelegd.

Welke eigenlijk de redenen dier ontevredenheid waren, is niet klaar uit te maken, waarschijnlijk was het wel omdat de Florefsienses niet alles aan Averbode of liever aan Carleer hadden gemaakt, want dat de inzichten van Carleer niet altijd heel schoon waren, is een uitgemaakt feit. En nochtans Stevens had, buiten alles uit, Averbode nog speciaal willen indachtig zijn. Hij beloofde zijn confraters te zullen vragen of het mogelijk zijn zou, na hunnen dood, sommige schilderijen aan Averbode af te staan: zoo bij voorbeeld, de « vera efficies Norberti », de schilderij voorstellend de professie der eerste Praemonstratenzers in den Kerstnacht 1121; en verder nog de portretten van Honorius II en van Julius II. Daarbij mocht men van uit Averbode nog altijd boeken te Floreffte komen halen ⁷⁾.

Een ander voorval moest alles weer goed maken tusschen Stevens en Carleer. Een paar maanden na het schrijven van Stevens aan Dierckx, stierf deze eerste Superior van Averbode. — 't Was op 9 Mei 1843. — Toen Stevens dit treurig nieuws vernam, zegde de oude man, die er reeds zoo veel nevens hem had zien wegvallen, heel eenvoudig: « Homo proponit, Deus disponit! de Heer heeft hem tot sig geroepen om in alle eeuwen hem met Norbertus en alle heyligen te danken en te loven ». Hij zal voor zijne zielerust bidden, doch ook voor Averbode zelf, opdat daar niet zou bewaarheid worden: « percutiam pastores, et dispergantur oves » ⁸⁾.

Ook Stevens gezondheid begon fel te verslechteren. Al de ziekten van den ouden dag ondervond hij. « Wat wilt men er aandoen, schreef hij aan Carleer — dien hij wat gevleid had met het vooruitzicht van misschien Superior te worden —, wat wilt men er aan doen: octoginta anni in potestatibus et amplius labor et dolor! » ⁹⁾

6) Stevens aan Dierckx, 8 Maart 1843; AA, I, 1. 29-30, A 25.

7) *Ibid.*

8) Stevens aan Carleer, 23 Mei 1843; AA, I, 1. 29-30, A 26.

9) *Ibid.*

Maar ongelukkiglijk, niet alleen had hij lichamelijk te lijden, ook ondervond hij steeds zielelijden. Altijd, tot op 't einde toe, pijnigde hem de gedachte voor de Orde niet genoeg gedaan te hebben. ... « ik ben door onsen deken Neute die geheel omgeklapt geweest is door die uytzendingen van Doornick belet geweest alle myne genegentheid tot het order uyt te werken, en sonder my soude hy hun alles gegeven hebben » ¹⁰⁾.

Alhoewel het bisdom Namen bij Stevens niet erg in gunste stond, lijkt men uit al het voorgaande uitmaken kan, toch wilde het bisdom hem ook eenigerwijze dankbaar zijn. Op 1 Maart 1843 daarom werd Stevens tot eerekanunnik benoemd der kathedraal van Namen ¹¹⁾. Juist alsof hij er den spot mee wilde drijven, indien hij vroeger alleen teekende : Franciscus Stevens, religieus van Floreffe, sedert die benoeming, teekende hij : « Fr. Stevens, chanicus regularis floreff. » ¹²⁾.

Nochtans, spijs de donatie was de toestand te Floreffe er niet veel door verbeterd. Men had nu wel niet meer tusschen te komen in het proces bij voorbeeld van Chaltein, maar nu had men een proces ingespannen regelrecht tegen de Floreffiensers zelf. Benevens Stevens die er ook in betrokken was, ging het voornamelijk tegen Neute. Drie neven van den Dekan, die nochtans van hem een flinke som geld gekregen hadden, waren razend kwaad op hem wegens die donatie. Bij middel van valsche getuigen nu had men hem voor het gerecht getrokken, en wilde men hem gek doen verklaren. Daardoor zou dan die donatie ipso facto ongeldig zijn : « Auri sacra fames ! » riep Stevens daarop uit ¹³⁾. En inderdaad enkele maanden later, einde 1843, werd Neute door het gerecht onbekwaam erkend zijn zaken zelf bestieren. Daarom werd er dan een leek benoemd om dit in zijn plaats op zich te nemen ¹⁴⁾. Zoo waren ook Stevens' laatste levensdagen met kommer en angst vervuld. Nergens vond hij troost dan in het gebed en den goeden vooruitgang der Orde. De ziekten hadden hem al meer en meer uitgeput. Hij kon niet meer. Begin 1844 schreef hij voor de laatste maal naar Averbode. Zijn laatste woorden waren voor de Orde : « ik ben verblydt dat ons order van Norbertus goeden voortgaen doet », en verder : « Moge

10) *Ibid.*

11) Barbier, o. c., p. 529. — Necrologium Averbodiense, op 13 Dec.

12) Brief van 8 Maart 1843. — Brief 23 Mei 1843.

13) Stevens aan Carleer, 12 Juli 1843 ; AA, I, 1. 29-30, A 27.

14) Stevens aan Carleer, 10 Jan. 1844 ; AA, I, 1. 29-30, A 28.

de hemel mijn krank gebed verhooren, opdat gij zoudt voltrekken het werk d'ersteltenis van uw abdye hetgene Gl. soo wel en met grooten voortgank begost hebt en volherdt tot eer en glorie van God en van ons orden en tot stigtien van de weireldsche menschen ¹⁵⁾ !

Dit was zijn laatste gebed. De ouderdomsziekten hadden hem nu ook eerst voor goed te pakken gekregen. Niet dat hij kloeg. Wel somde hij zijne verschillende miseries op, maar altijd kwam zijn zeer optimistisch karakter er tusschen door, zoo onder meer, wanneer hij bijna niet meer gaan kon, riep hij vroolijk uit : « O, dat is niets, ik hope binnen vier daegen te kunnen dansen » ¹⁶⁾.

Maar 't einde van zijn werkzaam en vruchtbaar leven naderde. Altijd had Stevens gebeden om niet plots te sterven. Dit viel hem dan ook te beurt. Met volle kennis en verstand, stierf hij kalm en gelaten op 13 December 1844. Hij was bijna twee en tachtig jaar ¹⁷⁾.

Op zijn grafsteen beitelde men de volgende woorden : « Il fut ferme dans la foi, zélé pour la religion, bienfaiteur des pauvres » ¹⁸⁾.

't Jaar daarop overleed Neute, en weer vijf jaar later Jacqmain, de laatste kloosterling van Floreffe !

Florem fortuna fefellit !

Averbode.

Fr. Antonius MAES

15) *Ibid.*

16) Brief van 12 Juli 1843.

17) *Journal hist. et Litt.*, XI, p. 525.

18) *Barbier, o. c.*, p. 524.